

MIRJANA

BOBIĆ

MOJSILOVIĆ

TVOJ ANĐEO ČUVAR

Laguna

Copyright © 2016, Mirjana Bobić Mojsilović
Copyright © ovog izdanja 2016, Laguna

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

„Svi su đavolski obavješteni o sebi i o svojoj želji.“
Žan Bodrijar, *Prozirnost zla*

1.

Ja sam Brižit Bardo.

Ja sam, u stvari, Lepotica dana. *Belle de jour*. Ali to niko ne zna.

Pod pseudonimom Lepotica dana, i sa sličicom Brižit Bardo, pratila sam oko dve hiljade što poznatih ličnosti što ljudi koji su imali zanimljive „nove identitete“, ali i one koji su imali duhovite postove. Na neki način, *Tviter* mi je omogućio pripadnost nečemu, neku vrstu alternativne nestvarnosti. Kao i milioni drugih, dobila sam mogućnost da budem neko iza virtuelne zavese, ili jednostavno rečeno, da budem stvarna, bez anestezije.

Ja sam Lepotica dana.

Na *Tviteru* sam se ponekad osećala kao da imam društvo. Kad sam počela da objavljujem ljubavne izjave, počela sam da stičem i prve pratiocice. Za nekoliko meseci dobila sam ih sto pedeset sedam, i to smatram uspehom. Fantazija u vezi sa *Tviterom* je u tome što ponekad stvarno pomisliš da si lik čiju si sliku okačio. Mogla sam da budem Brižit Bardo, jednom u životu. I Lepotica dana,

koliko sam htela. Tu niko ne dovodi u pitanje tvoju predstavu o sebi.

U stilu ljubavnih poruka koje preovlađuju u mom okruženju na *Tviteru* pisala sam, bez ikakve bojazni da ću biti otkrivena, o ljubavi, nedostajanju, ponoći praznine. O usamljenosti. Davala sam oduška sebi pred milionima nepoznatih ljudi, i ničeg se nisam plašila, pošto niko nikada neće saznati da sam to ja. Ljudi su reagovali na Brižit Bardo koja čezne za ljubavlju. Dobila sam čak i dve direktne poruke od nekog ko se zove Pitagora. Pitao me je: „Tražiš ljubav?“ Nisam mu odgovorila.

A čeznula sam za ljubavlju. Što, pa je l' to neki zločin? Svi čeznu za ljubavlju, ali romantična osećanja su danas nedopustiva, o tome se ne govori, to je nepristojno, ovo je kultura pobednika, a pobednici ne čeznu ni za čim, oni imaju sve. Tašne, automobile i druge gluposti.

Ponekad sam pisala o onome što me tišti, o onome što gledam na televiziji i čitam na internetu. Antiglobalističke poruke. Poruke o slobodi. O jebenom bedniku Lazaru. Ali bez pominjanja imena. Bilo je trenutaka kada sam se osećala kao pripadnik nekog tajnog društva, koje briše godine, društva kome zaista pripadam, u kome sam prihvaćena kao jedna od mnogih, istih, koji lutaju po virtualnom prostoru, pošto u stvarnom ne nalaze ništa. I nikoga.

Najčešće sam se, međutim, žalila. Svet je nepravedan, idioti na vlasti, život u Srbiji je nešto poput asistiranog samoubistva, muškarci su uglavnom bezosećajni kreteni, budućnost je opijum za narod i tome slično. Nekad je bilo to osećanje, čak potpuno sumanut osećaj prisnosti, a

ponekad je to bilo osećanje stravične i zastrašujuće usamljenosti. Svi mi, mi smo samo senke u kolu.

Jedan, koji ima avatar Slonovo uvo, mesecima piše seksualne poruke nekoj zamišljenoj devojci.

DOĐI ODMAH GOLA.

BAŠ BIH SE SADA LJUBIO S TOBOM.

SISE. SISE. SISE.

DIŽE MI SE DANAS NEKONTROLISANO.

Drugi, koji ima popriličan broj pratilaca, preko hiljadu, i koji se predstavlja kao Ladolež, ima očajnički besne postove o politici. Uvek sam se pitala šta li te to toliko muči, sine, kada svakoga dana svaku rečenicu završavaš znakom uzvika. Taj psuje sve, umetnike, reditelje, zabrinut je za brazilske šume, i demokratija mu je najčešća reč. Rado bi pohapsio sve koji misle drugačije.

Jednom sam napisala nekoliko reči protiv uvoza genetski modifikovane hrane u Srbiju, i u roku od nekoliko minuta Ladolež je demokratski reagovao na moju poruku: JEDI BRE GOVNA, KURVO! GMO JE ŠANSA DA SE PREHRANI GLADNI TREĆI SVET.

Tresla sam se kao prut. Ma kome ti „kurvo“, bitango nevaspitana, reci to svojoj majci, nevaspitana prostačino, mrmljala sam, zaboravljajući da Ladolež ne psuje mene nego Lepoticu dana. Potrošio je samo polovinu prostora za pisanje koji omogućava *Tviter*, da izlije čitavu kanalizaciju sopstvenog bića. Momentalno sam ga blokirala i pomislila kako je upravo ta anonimnost omogućila svim govnicima u nama i oko nas da isplivaju, i da nas potope.

Istraživala sam fenomen društvenih mreža na internetu, i pronašla da francuski filozof Derida društvene

mreže pominje i u kontekstu „filozofije etičkog jedinstva“. Je l'? Pa to osećanje jednakosti, pogotovo kada ti neko nezadovoljan nekim tvojim stavom opsuje sve po spisku, predstavlja jednu opasnu vrstu pražnjenja. Društvene mreže, a *Twitter* pogotovo, omogućavaju jedno sveoubuhvatno „ti“, nekažnjeno širenje smrada vlastitog okruženja, one predstavljaju svojevrsan komunizam komunikacije. Ojađeni svih zemalja, ujedinite se! Gomi-la besnih i usamljenih ljudi koji ne shvataju koliko su društvene mreže samo još veći induktori ljudske samoće. Možda su svi ljudi u ovom prokletom svetu samo užasno uplašeni jedni od drugih.

Napadnuti smo epidemijom usamljenosti.

Ugasila sam profil.

Poruke pišem samo svom sinu.

„Dobro sam. Uživaj. I bar nauči engleski kako valja. Voli te mama.“

Ali od *Fejsbuka* nikada nisam odustala. Na *Fejsbuku* su hiljade žena poput mene. Postavljaju fotografije u lepim haljinama. Sa drugaricama. Sa psima i mačkama. Naslonjene na ograde šetališta kraj mora. Sa izleta. Urličemo: „Živi smo“ i „Postojimo“, i simuliramo da smo na naslovnim stranama novina, da smo važni. Izlažemo svoje trenutke izuzetne običnosti, pretvarajući se pred zamišljenim svetom da živimo, ponekad, kao u bajci. I selfiji, ti digitalni autoportreti iz kupatila. Epidemija usamljenosti. Ali narcizam je sasvim okej. Nekada ti je za fotografiju, bar, bio potreban drugi. Sada ti ne treba niko, mobilni telefoni sa ugrađenim kamerama isključuju drugog. Sve možeš sama.

I samoća je ženskog roda.

Sama si predmet opštenja sa sopstvenim licem, ili zadnjicom, sa pločicama i ogledalom u kupatilu u pozadini, i onda taj mali dokaz sopstvenog postojanja s ponosom bacaš u veliku, gigantsku klozetsku šolju društvenih mreža.

Ali kao što kaže onaj čuveni slogan: „Nikada ne potcenjujte snagu glupih ljudi u velikim grupama.“

Ja sam jedna od njih.

2.

Bila je to jarka, vrela, narandžasta svetlost, razlivena po mojim kopcima. Zlato popodnevnog sunca, ljuljuškanje, kao u zagrljaju, i tako to.

Škripuće pesak pod mokrom kosom.

Opa, to je već nešto!

More polako odustaje od nasrtaja na obalu, tiho se čuje samo šljus i šljas. Dobro je, stvarno dobro. Sluh mi je neverovatno izoštren, kao da imam slušalice. Neobično je, ali prijatno. Sve čujem. Šapuću račići između belutaka, i jasno, sasvim jasno, čuje se tihi škriput njihovih nožica. Iz daljine glasovi kupača koji se teško razabiraju, pomešani sa udaljenim škrgutom zrikavaca. Pod prstima zrnaste prezle peska.

Šta je ovo?

Protežem se zatvorenih očiju, sunce je leglo na moj pupak, kao najnežniji ljubavnik, miluje mi očne kapke. More u mojoj glavi, i divna popodnevna dremka koja usporava puls. Uopšte ne znam gde se nalazim, na kojoj sam to plaži, na kom sam to letovanju, ali udobno sam smeštena u postelji od mlakog peska, zagrljena tim nebom boje mandarine.

I onda, odjednom, velika tamna senka, koja se nadvija nad mene i koja me tera da otvorim oči. I da, naravno, mršteći se izgovaram najprirodnije i najnormalnije, glasom koji, međutim, ne prepoznajem, onu čuvenu Diogenu, samo što u mom slučaju u tom trenutku sigurno nije bilo ni zrna filozofije: „Skloni mi se sa sunca!“

Ali baja se ne mrda.

Ipak, pridižem se na laktove.

Ne mogu da verujem.

Ispred mene stoji čovek u sivom lister odelu: nagnut je ka meni, u kontrastvetlu je, ne vidim mu lice, samo vidim ruku koju mi je pružio. Šta čovek u lister odelu, kog đavola, traži na plaži? Na mojoj plaži? I ne podnosim lister odela!

Ali imam neki osećaj da mi se taj muškarac osmehuje, iako mu uopšte ne vidim lice, baja drži ispruženu ruku i uopšte ne odustaje, i ja je prihvatam. Znam da ne treba tako, ali čvrst je to stisak šake, dopadne mi se to odmah, njegova ruka znači – sigurnost. Moja šaka nekako dobro leži u njegovoj. Frajer me stvarno drži za ruku. Lagano me povlači nagore. Ustajem, sunce je jako, mandarine su mi u očima, osećam pesak koji spada sa mene i golica me, kao da mi neki đavolasti anđeo duvka niz leđa i butine, i krećem za njim, bosa i skoro gola; baja ima široka rame na u tom lister sakou, i onda, iako se trudim, shvatam da nikako ne mogu da mu vidim lice. Zašto mu ne vidim lice?

Pomerim glavu, i sunce me potpuno zaslepi.

Širom sam otvorila oči.

Preda mnom se nadvijala jutarnja sivkasta belina plafona u mojoj spavaćoj sobi. Od frajera, plaže, lister odela,

rakova i školjki i nevaljalog peska nije bilo ni traga. Samo moj žuti dušečni šaršav i odozgo žuta navlaka za jorgan sa šarom u obliku gigantskih riđih šafrana.

Probudila sam se sa blagom tahikardijom, ali iznenađena srećna zbog te odsanjane ruke kojoj sam dozvolila da me vodi.

Napolju je nakratko rominjala martovska kiša, posle koje su se između oblaka pojavili sunčevi zraci, škrbavi i hladni. Hrpe snega na travnjaku, dole, na ulici, još uvek su se opirale proleću, ali mene je grejalo sunce tog sna. Bio je to dobar san, pomislila sam odmah. Smeškajući se, navukla sam papuče, i dok sam pristavljala džezvu za kafu, već sam bila uvtela sebi u glavu da je to jedan od onih snova koji imaju posebno značenje. Prekognicijijski san, ili tako nekako. Uostalom, još uvek sam osećala stisak neznančeve ruke, i neku vrstu omađijanosti sa kojom sam dozvolila da me nepoznati čovek podigne sa peska i povede nekuda, „zapadno od sunca“.

Ne sanjam već dugo. Ništa ne sanjam.

Neki ajurvedisti, na koje sam se sa neutaživom željom za znanjem bacila u poslednje vreme, tvrde da je dobro da se ne sanja ništa, jer i snovi, kao i misli, kao i reči, troše energiju. Ali pošto celog života tumaram u potrazi za značenjima, između Frojda i Junga, i pošto sam napokon, posle dužeg vremena nešto sanjala, znala sam da je ovaj bio nešto. Bila je to poruka. Bio je živ, bio je skoro stvaran. Iako mi je na trenutak bilo palo na pamet da je moguće da sam tako nešto sanjala pod utiskom filma koji sam prethodne večeri zevajući odgledala do polovine na TV-u. Naravno, bila je to neka romantična ljpga o frajeru

koji je poslao poruku u boci mrtvoj ženi, mada je Kevin Kostner tu zaista dobro izgledao.

Uz prvi gutljaj kafe i čitanje novina na internetu potpuno sam, međutim, zaboravila na plažu, rakove, pesak i lister odelo. Vesti te uzimaju skroz, razvuku ti taj pesak sna i od njega naprave malter stvarnosti. Svet se okretao oko sebe, u agoniji. Ubistva i nesreće. Bombaši samoubice. Pretnje, strah i bolesti. Nasilje prema ženama. Novac. Obest. Epidemije. Globalizam. Eugenika. Sve to u samo nekoliko trenutaka ovlašnog prelistavanja štampe.

Alarm za buđenje sa mobilnog telefona zazvonio je nekoliko trenutaka kasnije.

Jutarnji tobogan počinje. Još gutljaj kafe, a onda svakodnevni redosled pomno opisan u ženskim časopisima: tuširanje, šminkanje, sređivanje frizure, gel; gde mi je gel?

Crne hulahopke, crni džemper sa rol-kragnom, kari-rana crno-bela suknja, iznad kolena naravno: mi, zgodne žene, nikada nećemo odustati od mini-sukanja, baš zato što smo zbog svojih karijera morale bar u radno vreme da odustanemo od farmerki; i zatim ravne antilopske čizme, „perl de lalik“, nekoliko kapi iza uha i na pulsne tačke na ručnim zglobovima, i to je bilo to.

Dvadeset minuta sve ukupno, uključujući i ceđenje jedne pomorandže. Iskapila sam sok, obliznula žute brkove iznad usana, upalila radio, obukla kaput i izašla napolje, laka i puna nade, poput devojčice.

Svet je opet trebalo da bude moj.

Za nacionalnu kampanju borbe protiv nasilja prema ženama u organizaciji Grčke banke koja upravo

promoviše novi keš kredit, na kojoj sam bila pozvana kao jedna od govornica, napisala sam govor nekoliko dana ranije. Da se ne lažemo, bila sam se potrudila da ga skoro naučim napamet, kako bih svom čitanju za govornicom dodala malo retoričke drame. Tu sam zaista uvek uspevala da zasijam. Moji govori su uvek bili zapaženi, ne samo zato što sam se trudila da izbegnem opšta mesta političke korektnosti, kojima su uglavnom obilovali prilozi većine učesnica na takvim skupovima, garnirani u poslednje vreme i pomodnom dirljivošću u detaljima, nego možda najviše zato što sam oduvek imala talenat da svoje misli lepo izložim, sa darovitošću kakve glumice.

Hotel *Metropol* je bio svečano dekorisan za tu priliku. Crvene mašne na ulaznim vratima, „sendvič panoi“ sa nalepljenim plakatima koji su obilovali logotipima sponzora i zlatnim pečatom Evropske komisije za žene, mlade hostese obučene u crvene haljine i miris filter kafe koja se služila iz velikih termosna na dugačkim stolovima ispred glavne sale davali su neki u isto vreme svečani i radni ton tom jutru, kao da bi to jutro i ta konferencija zbilja mogli nešto da promene.

Au, baš smo se amerikanizovali, pomislila sam.

U *Metropolu* je zabranjeno pušenje. Uzela sam malu kafu, ali sam morala da izađem na terasu da bih popušila cigaretu. Dok sam gazila ka izlazu, krajičkom oka opazila sam Ljubicu, koja je stajala sa grupicom aktivistkinja nevladinog sektora: bile su načičkane kod ogromog ukrasnog panoa koji je stajao u hodniku ispred konferencijske sale.

Na panou je stajala gigantska fotografija nasmejane žene raširenih ruku u belim pantalonama, kako skače od radosti u nekom parku, a tamo, pored grma, bila je diskretno upasovana u *Fotošopu* kutija uložaka sa krilcima. Oni dani, i te gluposti. Zašto u prosečnim reklamama za „one dane“ žene uvek nekako skaču? Dani skoka i razonode, šta li?

Pravila sam se da je ne vidim.

Izgledaju kao seoske udavače na vašaru, pomislila sam. Potuljeni pogledi ispod obrva, tihi razgovor, neprijetno muvkanje laktovima.

Ošinuta njenim pogledom, skoro da sam osetila rez na potiljku. Uvukla sam stomak koliko sam mogla i nastavila pravo ka terasi, kao pobednik. Istog trenu mi je palo na pamet da taj famozni pobednički korak imaju uglavnom oni koji se osećaju kao gubitnici, ali povlačenje nije dolazilo u obzir. Ne mogu da izgledam kao gubitnik. Nikada ne izgledam kao gubitnik, moji gubici su moja najdublja lična tajna. To sebi nikad ne bih mogla da dozvolim.

Njihovi mali vašarski pogledi pržili su mi leđa, osećala sam ih, ali joga, samokontrola, dubok udah, i sve je odmah prošlo. Dočepala sam se hotelske terase bez klecanja kolena.

Jutro je baš bilo hladno. Prvi dim cigarete, gutljaj vruće kafe i pogled na Tašmajdanski park prijali su mi, ali da sam znala da će Ljubica Didić biti ovde, ne bih prihvatila poziv da učestvujem na konferenciji. Mislim, moglo je to i bez mene. Strategija izbegavanja neprijatnih susreta oduvek je bila moj tihi moto, najbolji način da se oslobodiš stresa. Ne ideš tamo gde sede tvoji neprijatelji.

Ne ideš tamo gde dolaze oni koji su te pobedili.

Već se tri godine ježim na pomen njenog imena, ali o tome pristojne žene ne govore. O tome žene koje drže do sebe ne govore. Ne dozvoljavaju takav diskurs. One se smeškaju i spretnošću profesora brzo menjaju temu. Civilizovanost je to, baš to – ne dozvoliti da lične emocije, stanja, sumnje i krhkosti ikada poremete uređenu aseptičnost društvenih odnosa. Pobednički mentalitet u jednoj neprekidnoj Olimpijadi. Stav obavezuje. Samo budale, i pesnikinje, mogu da dozvole sebi javnu ranjivost. Privatnost u javnosti čista je pornografija, oružje plitkoumnih. Mi, feministkinje, nama je to zabranjeno. Mi smo vojnici nepokolebljivosti ideje o snazi žene i to je to. Može nekada zvučati grubo, ali pomaže.

Ipak, obuzima me, ne mogu da se oduprem. Slike se same nižu, ne mogu to da kontrolišem, mahinalno sam čak mahnula rukom da ih oteram, ali ništa nije vredelo. Prvo fragmenti, a onda cela ona scena, do najsitnijih detalja.

Njegov mobilni telefon zuji na mom stočiću. Deset je uveče, Lazar je u kuhinji, ljušti nam pomorandže, ali taj zvuk njegovog telefona mi skreće pažnju, kratko, kao bumbar, zu-zu, i pogled mi sa televizora, na kome gledam kao bez daha *Ubistva u Midsameru*, pada na ekran njegovog telefona, i prvi put u životu uradim ono što se ne radi: kao lopov nagnem se nad njegov telefon i vidim da mu je stigla poruka.

Uspevam da pročitam samo ime: Ljubica. Nemam pojma ko je Ljubica, ne poznajem nijednu Ljubicu, ne znam nijednu njegovu Ljubicu, ali u tom trenutku, iz

neko razloga, znam da ću zapamtiti to ime. Jednostavno znam. Intuicija. Pametne žene uvek znaju. Pametne žene uvek sve znaju pre nego što se bilo šta desi.

On donosi pomorandže iscepane na kriške, stavlja tacnicu ispred mene.

„Stigla ti je poruka“, kažem i pokažem prstom na telefon.

Mora biti da je video paniku ili prekor u mom pogledu, i taj moj glupi ispruženi kažiprst kojim mu pokazujem telefon, kao da ga on ne vidi.

„Ko je ovo ubijen?“, pita pokazujući na lež u šumi pored koga stoji inspektor Barnabi, dok drugom rukom uzima telefon i potpuno mahinalno okreće mi leđa.

„Ljubavnica“, kažem suvo.

„Je l’?“, trgne se posle nekoliko sekundi.

I zatim, pošto je pročitao poruku i pošto je kurvinski utišao telefon i stavio ga u džep pantalona kao da se ništa, apsolutno ništa nije dogodilo, Lazar seda na fotelju i zevne.

Zevne!!!

Gledam ga krajičkom oka. Izgleda kao čovek koji se epohalno dosađuje. Taj njegov zev u meni izaziva automatsku nelagodnost. Izazove i bes koji ne pokazujem. Više od svega, taj mali zev odjednom u meni izaziva kratki drhtaj, strepnju. Ne valja kad strepim. Loš znak. Ne skidam pogled sa televizora, pa ipak nije mi promaklo da je pogledao na sat.

„Kasno je“, zevne još jednom.

„Sutra ustaješ rano?“, pitam. Ali nos mi već bridi i usta mi se suše. Ne valja kad strepim. Ni o čemu ne razmišljam

osim o tome da će on sad da ode. Da je to samo uvod za njegov idiotski odlazak.

Zevnem i ja, buljeći u dve engleske bakice koje šetaju jorkširskog terijera, i žive nisu da saznaju, vireći preko Barnabijevog ramena, ko je to ove nedelje završio u žbunju.

„Aha“, kaže Lazar, „rano ustajem.“ Protrlja lice rukama i polako ustaje sa fotelje, protežući se.

Jadna je to bila gluma. Čist amaterizam.

U poslednje vreme, trudio se da glumi i nije mu baš najbolje išlo. Bio je umoran, išao je ranije kući, ređe mi se javljao telefonom, a kada se i vidimo, bio je rasejan ili neraspoložen. Naša trogodišnja veza polako se gasila, videla sam to, osećala sam to i bila sam u paničnom strahu da će to stvarno da se desi. Trebalo je da meni bude dosadno, da ja pokazujem znake zasićenosti, a ne on. Pa ipak, pravila sam se da to ne postoji, da je sve okej, da može i tako da se živi. Sa Barnabijem i Trojem, i svim tim misterijama koje će na kraju biti rešene. Sa navikom, sa životom koji se odvija nekako, od vikenda do vikenda, sa životom sačinjenim od povremenih izlazaka u kafane, letovanjem u nekom paket-aranžmanu, sa životom koji ne pretpostavlja ništa više nego *all inclusive* – kad si već platio, onda treba da se iskoristi sve što se može.

Jer ne želiš da ostaneš, ponovo, sama. Jer imaš 47 godina. Jer je lepo imati nekoga s kim putuješ, s kim ideš u restorane, s kim dočekuješ novu godinu, čak i kad si feministkinja. Čak i kada to nije najlepša veza koju možeš da zamisliš, čak i kada više nisi sigurna da li ga i dalje voliš. Pristaješ na rutinu života, jer je udobna, jer dobro izgleda, jer nisi sama.

Čak i kada se sve češće pitaš da li te on uopšte voli, čak i kada se ne usuđuješ da se pitaš da li ti više uopšte njega voliš, ostaješ, zatrpavaš ta pitanja, gušiš te male sumnje koje proglašavaš bednim izdancima vlastite nesigurnosti, jer ne želiš da to bude još jedna emocionalna propast, još jedan pogrešan izbor u nizu. Ne talasaš suviše, jer ne želiš da budeš neprestano napeta, i iskreno govoreći, više nemaš pojma, više nisi sigurna šta je to što vas drži zajedno, čak i kad si svesna toga da si ti ta koja će zauvek izmišljati vaš život, zabave, uzbuđenja, pa čak i svađe, kako bi priča opstajala. Jer ne želiš da se suočiš sa istinom da si prilično tanka, jer ne možeš da podneseš tu nadiruću ravnodušnost, njegovu i svoju. Jer si, u stvari, malo-građanka. I plašiš se da nešto promeniš, oh, tako je sve udobno, poznato, i manje-više prijatno, plašiš se da nešto spomeneš, sve dok taj vrapčić istine sam ne izleti.

A taj vrapčić istine ti javi jednu просту stvar: „Nisi jaka žena.“

Uplašena da je to uvod u ono što dolazi danas, ili za koji dan, odlučujem da budem jaka.

„Mislim da imam rešenje“, rekao je inspektor Barnabi, ovlaš dodirnuvši bradu. I pre nego što je narednik Gevin Troj stigao da nešto kaže, ja sam mirnim glasom rekla:

„Mislim da ovo među nama nema više smisla.“

Nisam mogla da podnesem da budem ostavljena. Morala sam ja da budem ta koja će to reći. Zagrizla sam krišku pomorandže, i kiseli sok na jeziku naterao me je na tren da zažmurim.

Lazar je stajao nasred sobe i gledao u ružu na mom tepihu, dok mu se Rufi mazio oko nogu.

Ja sam i dalje gledala u ekran. Bila sam pobednik čitave tri sekunde, dobar je to osećaj, i onda sam naravno očekivala ono što svaka žena očekuje, bar mrvicu loše glume. Ako je ikada bilo potrebno da malo glumi, to je bilo tada, da se baci na kauč i kaže: „Šta to govoriš, da li si poludela?“

Ali on je bio opčinjen ružom na tepihu, i samo je duboko uzdahnuo.

„Ako ti tako kažeš“, procedio je, uzeo jaknu i ne osvrnuvši se izašao napolje. Odjednom, nije mu se glumilo.

Inspektor Barnabi je posle pola sata našao ubicu, ali iako se nisam pomerila sa mesta i iako sam zurila u prelepo englesko seoce i protagoniste krimi-drame, ne bih mogla da kažem ko je ubica i kako se taj slučaj završio.

Držala sam mobilni na krilu, očekujući njegov poziv ili poruku, dok su mi kroz glavu, naravno, prolazili najboljši i najodvratniji kadrovi Lazarevog lica, a u ušima mi odzvanjalo to odvratno kurvinsko ime „Ljubica“, dok mi je nos brideo i disanje postajalo sve teže, slično disanju inspektora Barnabija koji je imao ključ za sve misterije Midsamera. A ja nisam imala ključ za misteriju sopstvenog života koji se odjednom pretvorio u pustinju.

Nije mi se javio. I nije poslao ni poruku.

Priznajem da sam ga zvala tri dana kasnije, ali je bio u tolikim poslovima da nije mogao da izađe čak ni na kafu. Napisala sam mu čak i jedan mejl, ali nije mi uzvratio.

Niko nije savršen, i jake žene su ponekad, u tajnosti, slabe.

Ne želim nikada više da se setim tog mejla.

Mi smo ozbiljni, zreli ljudi, i tako to ide. Znala sam da da je gotovo zauvek. Da je bilo gotovo mnogo pre nego što mu je bipnula poruka dok je ljuštio onu pomorandžu u kuhinji. Međutim, tek nakon mesec dana sam saznala, potpuno slučajno, zašto je onako glumatao. Jake i pristojne žene koje drže do sebe uvek sve saznaju poslednje. Bio je sa Ljubicom Didić već nekoliko meseci.

I preživiš to, nekako, ako si pametna žena. Sve te teorije, brza samopomoć, dezidealizacija partnera: i nije bio neki dasa. U stvari, bilo mi je dosadno, ponekad me je bilo i sramota od njegove snishodljivosti prema drugim moćnim muškarcima. Čovek koji tako snažno želi uspeh, društvenu potvrdu da je važan: profesor na fakultetu sa prikrivenim političkim ambicijama. Troje dece iz prethodna dva braka. Nesolidan u svakom pogledu. Zaljubljen u sebe. Stariji dve godine od mene, a u stvari neiživljeni klinac. Kako sam uopšte bila sa takvim likom? I na kraju, našao je ono što svaki prosečan muškarac želi – submisivnu ženu koja ga gleda kao boga. Ne zavidim im.

Možda sam ih srela nekoliko puta – jednom u onom modernom restoranu na pristaništu, zdravo, kako si, ja sam fantastično, hvala na pitanju, kažem, i to je bilo to. Hvala pristojnosti, živela civilizovanost!

I jednom smo se nas dve slučajno srele u šminkernici RTS-a, kad sam gostovala u *Beogradskoj hronici*, a ona se spremala da vodi *Dnevnik*. „Dobro večer“, i to je bilo to. Pristojno, ljubazno, civilizovano.

Rekla sam šminkerki: „Samo malo pudera“, i brže-bolje izašla napolje.

Srce mi je lupalo kao ludo. Moraš da budeš pobjednik, a ne možeš. Nema pobjede. On te je ostavio zbog deset godina mlađe plavuše sa *Dnevnika*. I svi to znaju. Osećaš se odjednom kao da svi pokazuju prstom na tebe i smeju ti se. Ostavljena žena koja drži do sebe mora da bude u pripravnosti. Ne sme da pocrveni, ne sme nikada da pokaže da se oseća loše, ne sme nikada i nigde, pa čak ni svojim najboljim prijateljicama, da kaže da je ljubomorna na taj brak, na tu glupaču sa *Dnevnika*, da ne može da podnese što su se slikali za naslovnu stranu *Glorije*.

Ne sediš sa ženom koja ti je otela čoveka, ne ćaskaš s njom o puderu u šminkernici televizije, pred ogledalom, i ne razmenjuješ marke karmina. Uradiš ono što moraš. Natapkaš lice, osmehneš se samoj sebi, namestiš šiške, „ne, hvala, ne treba lak za kosu“, duboko udahneš i izađeš iz šminkernice pravo u studio da objasniš milionskom TV auditorijumu kako su jake žene jake žene i kako budućnost pripada njima.

Dok to govoriš, znaš da te ona gleda, dok čeka da joj se ohlade lokne, i misliš na onu ljigu od Lazara koji te je izdao, varao, lagao, i koji je s njom, glupačom, koja je kod njega polagala ispit iz Teorije medija, već dobio blizance.

Kada sam to preživela, ovo danas nije ništa, pomislila sam. I, uostalom, baš se usrećila sa Lazarom. Kao što je mene varao s njom, tako sada nju vara sa deset godina mlađom, Kazanovin kompleks je Kazanovin kompleks, i ja joj tu ne mogu pomoći. Tu zaista nema pomoći, takvi su današnji muškarci. Čim je ostala u drugom stanju, on je počeo da švrlja. Ja sam, bar, daleko manja žrtva. Bar nismo imali decu.

Muška svinja!

Izdahnula sam dugačak snop dima, koji se rasprišio na martovskom jutru. Pametna žena koja ima šta da radi ne misli često na vreme, jer ga uglavnom nema. Ali sada, dok me Ljubica gleda kroz staklo *Metropola* u leđa, pomislila sam na vreme. Vreme je jeziva kategorija.

Prošlo je već tri godine.

I zaboli te nešto, odjednom, tačno iznad pupka, preseče te.

Ja sam sama. U poslednje tri godine nigde i ni u prolazu nisam videla muškarca koji bi mi bar na trenutak privukao pažnju.

Stresla sam se. Hladno je.

Toliki brakovi i veze su hodajuće usamljenosti na četiri noge, godine nisu važne, dosta više sa Lazarom i Ljubicom, nebitni su poput kijavice, saberi se, Jelena, i kreni u salu da dobiješ ljubav i odobravanje koje zaslužuješ.

U odrazu hotelskog stakla nisam uopšte izgledala loše. Vitka figura, lepe noge. Ponosna na sebe što sam uspela da oslabim. Sramota me je i da spomenem da sam se od šoka zbog Lazara i ove glupače bila ugojila skoro deset kilograma i da sam izgledala kao čudo. Ipak, vratila sam se u svoje najbolje mere, isključivo snagom volje, i sad sam opet ona stara. Nepobediva.

Povukla sam poslednji dim, ugasila cigaretu i ušla unutra.

Moj vatreni i duhoviti govor o promenjenom sistemu vrednosti i tretiranju žena kao da su modni dodaci izazvao je nekoliko puta salve smeha i ogroman aplauz. Osećala sam se opet tako superiorno, misleći na sve

Lazare ovoga sveta i njihove pokorne Ljubice; gledajte me, gledajte me – mene nijedan muškarac ne može pokoriti; i sloboda svake žene leži jedino u saznanju da joj za ostvarenje svih njenih potencijala nije potrebno ogledalo u drugima.

Obrušavanje na ženske časopise bilo je oduvek moja omiljena tema, pa sam i ovoga puta dokačila sve te koncepte o idealnim ženama, većitoj mladosti i savršenoj telesnoj težini, poentirajući tezom da u univerzumu javne scene ne postoje ni pravi muškarci ni prave žene, nego samo epohalna civilizacijska dosada i praznina, koja se ispunjava neprestanom kupovinom novih predmeta i iluzijom da oni mogu da je ispune. Govor sam završila neočekivano, jednom trenutnom improvizacijom:

„Ne gubim nadu. Idem sada da pronađem, negde, napolju, muškarca koji će razumeti ovo o čemu govorim.“

Ozarena lica učesnika konferencije i snažni aplauz potpalili su moje iznenadno osećanje da je tako nešto moguće.

Pa u teoriji i jeste moguće.

Posle završene prve sesije predavanja prišla mi je ona epohalna glupača Adriana Medić, oduševljena mojim izlaganjem. Otkuda, uopšte, ona ovde?

„Bilo bi sajno da nešto slično organizujemo i u *Beton prometu*“, rekla je ne pomerajući visoko podignute debele obrve. I ona ih je tetovirala, pomislila sam, zbog čega ima klovnovski zabezeknut izraz lica.

„To je divna ideja, Adriana, ali nažalost, možda jednog dana, sada ponudu ne mogu da prihvatim.“

Gledala me je kako je jedino mogla, pošto joj je zbog obrva izraz lica potpuno nepromenjen.

„Moram da završim svoju knjigu“, rekla sam trijumfujući.

„Pišete novu knjigu? Zavidim vam“, izgledalo je da je iskrena.

„Dobila sam grant jednog evropskog fonda da napišem knjigu i treba da je završim do sledećeg proleća, tako da sam veoma zauzeta. Razumete?“

Napravila sam značajnu pauzu i posmatrala njeno bezizražajno lice. Trepnula je, sporo pomerajući kapke sa nadograđenim trepavicama, što je značilo da i dalje prati sve trendove. Ipak, za ove tri godine koliko je nisam videla, malo se fucnula.

„Neću nigde nastupati jer jednostavno nemam vremena. Ovo danas je bio izuzetak.“

„A o čemu je knjiga, ako smem da pitam?“ Nasmešila se glupo.

„O jednoj jakoj ženi, naravno.“

Slagala sam, i nisam ni trepnula.

Nemam pojma o čemu je knjiga. Istina je da sam dobila novac unapred da napišem knjigu, ali još uvek nisam napisala ni jednu jedinu reč.

Poslednjih godinu dana uglavnom sam maštala o tome kako ću da napišem knjigu – mogla je to da bude zbirka eseja, sociološka studija, mogao je čak da bude i roman, i pomisao da bih mogla i ja da napišem roman neverovatno me je uzbuđivala, ali nisam se mrdnula sa mrtve tačke, jer me je život iznenada pomazio.

Evropski fond za žensko pismo koji me stipendira, nije me uslovljavao, mogla sam šta sam htela, ali umesto

da počnem da radim na novoj knjizi, rasterećena finansijskih briga, i ljuljuškajući se na krilima iznenadne slave, provodila sam vreme uglavnom se dobro zabavljajući. Izlasci, premijere, kafane, čitanje, ulepšavanje, gostovanje u TV emisijama i davanje intervjua za novine. Uspeh moje prve knjige *Jezik i pol*, koja je izašla prethodne godine i koja je proglašena za neku vrstu postmoderne biblije feminizma, doneo mi je status neformalne zvezde ženskog pitanja. Prijalo mi je to, zbog Lazara, Ljubice i svega, a i donosilo mi je bolji život.

Stvarno je krajnje vreme da počnem da je pišem, pomislila sam. Imam još godinu dana da završim rukopis o kojem još uvek pošteno i koncentrisano nisam ni razmislila.

Ljubazne hostese su se utrkivale da mi dodaju kaput i pridrže tašnu, jedna mala je čak tražila moj autogram, što mi je bilo milo. Potpisala sam joj se na salveti, misleći na jebenu Adrianu Medić, predsednika Lukića i otkaz koji su mi dali pre tri godine, i pomislila da je život čudo.